

Akademikernes innspill til stortingsmeldingen om internasjonal studentmobilitet

Akademikerne takker for muligheten til å komme med innspill til stortingsmeldingen om internasjonal studentmobilitet og viser til brev fra statsråd Nybø mottatt 1. oktober.

Akademikerne støtter målet om å få til en kulturendring, slik at studentmobilitet i enda større grad enn i dag blir en integrert del av studiene og av arbeidet for økt kvalitet i utdanningen.

Samtidig hadde vi ønsket at den kommende stortingsmeldingen hadde en bredere tilnærming til internasjonalisering. Studentmobilitet er bare ett tiltak som inngår i en større pakke av internasjonaliseringstiltak. Det overordnede målet må fortsatt være økt kvalitet i utdanningen.

Akademikerne mener at internasjonalisering i utdanning ikke må begrenses til å handle om antall inn- og utreisende studenter. Studenter på norske universiteter og høyskoler skal oppleve at de er en del av et internasjonalt fagmiljø når de studerer i Norge. Kunnskapsproduksjonen og samfunnsutfordringene er internasjonale og det må også prege utdanningene i Norge. For å øke kvaliteten i utdanningen er det derfor også viktig å øke andelen vitenskapeligansatte som reiser ut og på denne måten opparbeider seg et internasjonalt faglig nettverk som de trekker inn i forskningen og undervisningen.

Erfaringer fra norske studenter og ansatte som kommer tilbake fra utvekslingsopphold kan i større grad tas i bruk i undervisningen, og fagmiljøene bør i større grad nyttiggjøre seg erfaringene fra internasjonale studenter på norske universiteter og høyskoler.

Vi er derfor positive til at regjeringen har tatt initiativ til å evaluere eksisterende kultur for internasjonal studentmobilitet i academia og næringslivet, samt vurdere tiltak for å sikre økt mobilitet. Utdannings- og forskningspolitikken må stimulere til økt samarbeid mellom universiteter og høyskoler, FoU-institutter og næringsliv nasjonalt og internasjonalt.

Uklarhet rundt ambisjonen for de lange profesjonsstudiene

Statsråden viser til Kvalitetsreformen i 2003 om forpliktelsen gjennom Bolognaprosessen til at 20 prosent av studentene som fullfører en grad skal ha hatt et studie- eller praksisopphold i utlandet. Det går imidlertid ikke frem om ambisjonen for økt internasjonalisering også gjelder de lange profesjonsstudiene som medisin, odontologi, farmasi, veterinærmedisin og psykologi.

Stortingsmelding nr. 11 "Kvalitetsreformen: Om vurdering av enkelte unntak fra ny gradsstruktur i høyere utdanning" fra mars 2002 gjør unntak fra Bologna-strukturen for profesjonsstudiene. Stortingsmeldingen begrunner unntaket med hensynet til pasient-/klientbehandlingen. Vi mener målet om økt studentmobilitet som utgangspunkt skal gjelde alle, men ulik innretning på profesjonsstudiene i Norge og andre land – også europeiske – kan gjøre opphold i utlandet utfordrende.

Kommentarer til noen av spørsmålene rettet til sektoren

Ministeren stiller sju spørsmål til sektoren. Under følger Akademikernes innspill til disse. Noen spørsmål er spesifikke for hvordan institusjonene jobber med studentmobilitet, og er ikke aktuelle for Akademikerne å svare på.

1. Ambisjon om kulturendring

Akademikerne er delvis enig i de fem faktorene som statsråden mener må ligge til grunn for å oppnå ambisjonen om en kulturendring som legger til rette for mobilitet som en integrert del i alle studier:

- 1) Internasjonal studentmobilitet må inngå som en fullt ut integrert del av det strategiske arbeidet for kvalitet og relevans i høyere utdanning.
- 2) Internasjonal studentmobilitet som del av en grad skal være basert på institusjonelt samarbeid, og dette samarbeidet bør omfatte både forskning og utdanning.
- 3) Regelverk skal ikke være til hinder for, og finansieringsordninger skal stimulere til, økt studentmobilitet.
- 4) Institusjonenes ledelse, faglige ansatte og administrasjon, så vel som studentene selv, må bidra til kulturendringen.
- 5) Arbeids- og næringslivet må etterspørre og verdsette studenters internasjonale kompetanse.

Vi har imidlertid noen kommentarer:

Ad 1) Kvalitet og relevans må være førende for arbeidet med økt mobilitet. Det bør være et bredt utvalg av utvekslingsavtaler med internasjonale kvalitetsuniversiteter, for å sikre valgfrihet og forebygge at hele studentmiljøer flyttes utenlands uten å bli integrert. Også ikke-vestlige læresteder bør være en del av tilbudet.

Ad 2) Etter vårt syn vil dette være uoppnåelig og lite hensiktsmessig. Utdanningsinstitusjonene har god oversikt over hvilke miljøer og institusjoner de ønsker utvekslings- og forskningssamarbeid med, og man bør ikke begrense utvekslingsavtalene til der man har eller ønsker å ha forskningssamarbeid. Da vil man ikke nå mobilitetsambisjonen, som vil kreve en betydelig økning av studieplasser i utlandet for utgående studenter.

Ad 4) Stortingsmeldingen bør omtale at det bør utarbeides mer tilgjengelige, tilrettelagte og anbefalte ordninger for studentene, enn slik det er i dag. En skissert løsning for å øke andel studenter som drar på utveksling kan være å legge inn anbefalte utvekslingsløp inn i utdanningsplanen i Studentweb. Intensjonen er å bevisstgjøre studentene om muligheten for utveksling allerede fra oppstart av studiene. For å bevisstgjøre og ivareta studentene i beslutningen om å dra på utveksling, må de tilbys god veiledning om utveksling tidlig i sitt studieløp.

Ad 5) For at dette skal gi mening, bør man bryte ned og presisere hva man legger i begrepet internasjonal kompetanse. Hvilke kunnskaper og ferdigheter er det arbeids- og næringslivet konkret trenger? Dette vil variere mellom bransjer og sektorer, og ikke minst over tid. Dette fordrer god dialog mellom UH-institusjonene på programnivå og relevante aktører i arbeids- og næringsliv. Det er institusjonenes oppgave å sette ord på den kompetansen som oppnås gjennom studieopphold i utlandet.

2. Utgående studentmobilitet (fra norske UH-institusjoner til utenlandske)

Sentrale punkter for Akademikerne knyttet til utgående mobilitet er:

- **Tellende kortere opphold:** Flexibilitet er viktig og det må legges til rette for å kombinere studier ute og hjemme. Profesjonsutdanninger med fagspesifikke kurs og gjennomgående studieløp har lite handlingsrom. Det er derfor viktig at det er tellende også med kortere opphold.
- **Flexibilitet:** Det må være mulig å ta lengre utlandsopphold, som ett år eller hele mastergraden, innbakt i norske gradsstudier. I tillegg kan en vurdere å åpne opp for at helgradsstudenter fra utlandet i større grad kan ta relevante enkeltfag når de kommer hjem eller ved siden av utenlandsstudiet. Slik kan man sørge for at studentene blir bedre rustet for det norske arbeidslivet og at arbeidsgiver sikrer seg nødvendig kompetanse. Dette må også tas høyde for i organisering av utdanningene hjemme og i studiefinansieringen.
- **Valgfrihet:** Valgfriheten til studentene vedrørende utveksling må ivaretas. Studentene bør kunne velge om de vil på utveksling eller ikke, og tidspunkt for evt utveksling. En tilrettelegging for utveksling må ikke føre til at det påløper mye ekstraarbeid for de studentene som velger å gi avkall på utveksling.
- **Enklere søknadsprosesser:** For utgående studenter er det en utfordring med lange, forvirrende og frustrerende søknadsprosesser hvor støtten i institusjonene er relativt svak. De internasjonale kontorene ved utdanningsinstitusjonene bør styrkes og ha bedre informasjon angående de ulike institusjonene universitetet har en utvekslingsavtale med.
- **Kompetent veiledning:** Studenter trenger kompetente rådgivere å gå til, som har god kjennskap til søknadsprosessene. Disse støttedokumentene finnes, men det er et stort forbedringspotensial. Disse må spille på lag med organisasjoner/institusjoner som kan støtte nye søkere under søknadsprosessen for eksempel 'Sonor', 'Study across the Pond' etc.
- **Bedre finansieringsordninger:** Vi ser at kostnadene forbundet med å dra på semesterutveksling stadig øker, samtidig som mange har tapt inntekt på grunn av bortfall av ekstrajobb. Dette kan ha negativ effekt på studentenes vilje til å dra på utveksling. Vi etterlyser derfor bedre finansieringsordninger for studenter som drar på utveksling. Samtidig bør være samsvar mellom hva som godkjennes og hva Lånekassen gir lån til.
- **Kvalitetssikrede avtaler for profesjonsutdanningene:** Mange som tar profesjonsutdanninger og som har tatt hele graden eller deler av graden utenfor Norge, møter problemer med å få godkjent denne av norske myndigheter. Det er nødvendig med tydelige og kvalitetssikrede avtaler mellom institusjonene for å sikre at de fagene der det utveksles passer inn i norsk profesjonsutdanning.

Et eksempel her er odontologiutdanningen. For å få autorisasjon til å praktisere som tannlege i Norge må man oppfylle strenge krav, og odontologiutdanningene har derfor strenge krav knyttet til seg for at utdannelsen skal godkjennes. Det er svært mange av odontologiutdanningene utenfor Norge som ikke oppfyller disse kravene, spesielt gjelder dette krav til den kliniske treningen i studiet.

Et annet eksempel er psykologiutdanningen. Profesjonsstudiet i psykologi er et 6-årig program med integrert ferdighetstrening og praksis. Av denne grunn er studiet svært ressurskrevende, men istandsetter kandidatene til å arbeide selvstendig umiddelbart etter utdanningen.

Dette står i kontrast til studieløpet for psykologer i de fleste andre land, hvor praksis og

ferdighetstrening ikke er integrert i et Bachelor/Master-program, og hvor det kreves betydelig praktisk tilleggsutdannelse før kandidaten kan betraktes som helsepersonell. Dette gjør det vanskelig å finne parallelle studieelementer i utlandet som kan inngå i det norske profesjonsstudiet. Norske psykologers autonome rolle i helsevesenet er unik i europeisk sammenheng. Dette gjør det vanskelig å tilegne seg relevant kompetanse gjennom utenlandsstudier.

I EUs omfattende gjennomgang av regulerte profesjoner (2015)

(<https://ec.europa.eu/docsroom/documents/16683/attachments/1/translations/en/renditions/pdf>) fremgår det at psykologer er svært forskjellig regulert i Europa. Hellas autoriserer nå psykologer etter en tre-årig utdanning, mens det kan ta 11 år å bli selvstendig utøvende, for eksempel i Ungarn.

Denne situasjonen gjør at norske studenter som studerer psykologi i utlandet møter utfordringer når de på grunnlag av en utenlandsk mastergrad i klinisk psykologi søker autorisasjon i Norge.

Helsedirektoratet gjennomfører nå et intensivt kompletterende program for snaut 200 studenter med klinisk mastergrad fra Ungarn som i første omgang fikk avslag på sine søknader om autorisasjon. Programmet koster samlet 244 millioner offentlige kroner. Det viser hvor viktig det er å gjøre grundige sammenligninger av norske og utenlandske utdannelser i forkant.

3. Innkommende studentmobilitet (utenlandske studenter ved norske UH-institusjoner)

De mest sentrale utfordringene knyttet til innkommende mobilitet sett med Akademikernes øyne er:

- **Finansiering:** For mange utenlandsstudenter som studerer i Norge er finansiering et problem. Et mulig tiltak er bedre stipendordninger, særlig spesielt for de som ikke kommer inn under Erasmus. Det kan også være hensiktsmessig å introdusere et rimeligere studentvisum.
- **Bedre integrering:** For internasjonale studenter i Norge er integrering i studentmiljøene en utfordring. Også få kurs på engelsk og mangel på billige og sentrale botilbud er utfordringer for utenlandske studenter i Norge. Vi anbefaler derfor at KD gir studentsamskipnadene øremerkede midler til bolig for internasjonale studenter.
- **Internasjonalisering hjemme:** oppnås blant annet ved internasjonale forelesninger, felles kurs på engelsk for norske og internasjonale studenter, internasjonale professor 2-stillinger og flere innslag av engelske emner. Dette bør økes.
- **Studiestruktur:** Hvordan studier og semestre er strukturert spiller en viktig rolle. Det oppleves at rammene rundt studiene delvis er til hinder for mobilitet. Det er blant annet praktiske problemstillinger med avvikende semestre.

5. Nasjonale tiltak og regelverk

Akademikerne mener at:

- **Regelverk:** Departementet bør gjennomgå regelverket for å legge til rette for at studenter i større grad kan kombinere bachelor fra utlandet med master i Norge, og for å stimulere til økt tverrfaglighet. Herunder bør man vurdere kravet i masterforskriftens § 3, siste ledd «fordypning i fag, emne eller emnegruppe av minimum 80 studiepoengs omfang innenfor

fagområdet for mastergraden». Dette oppleves som et hinder for mange med bachelor fra utlandet til å komme inn på masteren, fordi studiene har ulik organisering og studiepoengbelastning. Det er samtidig grunn til å vurdere om dette kravet på generelt grunnlag skaper barrierer for den tverrfagligheten vi trenger i morgendagens arbeidsliv.

- **Finansiering:** Hele studiestøtten bør justeres for valutasvingninger. Det er ikke bare svekket krone, men også styrket utenlandsk valuta som kan skape problemer. Det er staten, og ikke studentene, som skal ta risikoen ved valutasvingninger slik at den enkelte student har økonomisk forutsigbarhet. Utvekslingsopphold på mindre enn tre måneder bør finansieres på en annen måte enn i dag.
- **Kriteriene til tilleggsstipendlista** bør revurderes. Denne gjenspeiler i dårlig grad utvalget av gode skoler i utlandet og tar for eksempel ikke i betraktning private skoler eller spesielle utdanningsløp.
- **Legge til rette for tverrfaglighet:** En større grad av tverrfaglighet gagnar studenten og arbeidsmarkedet. UH-institusjoner og andre næringslivsaktører må se styrken i komplementære fagretninger, hvor bachelor- og mastergraden ikke nødvendigvis tilhører samme studieretning. Dessuten vil flere dobbelgrader, der norske og utenlandske UH-institusjoner samarbeider, ytterligere styrke mulighetene for studenter til å få seg en internasjonal utdanning. Det vil også innebære at flere skoler i Norge vil heve seg på en stadig mer internasjonal konkurransearena.

6. Godkjenning

Godkjenningsprosessen, som inkluderer både forhåndsgodkjenning og endelig godkjenning av emner tatt ute, oppgis av mange studenter å være et hinder for å dra på utveksling. Et viktig ledd i arbeidet med økt mobilitet vil derfor være å skape en mer fleksibel, forenklet og forutsigbar godkjenningsprosess. Utenlandsopphold må være relevante for studiet og det er derfor viktig at de er individuelt forhåndsgodkjent.

7. Arbeids- og næringsliv

Å tilrettelegge for internasjonal praksis vil kunne gi positive innvirkninger på kvaliteten i høyere utdanning. Det er ønskelig at en slik ordning følger for eksempel modell fra Erasmus+ praksisopphold, hvor praksisoppholdet er en del av et gradsstudium.

Samtaler med nyutdannede viser at mange opplever problemer med å etablere seg i arbeidsmarkedet etter gjennomført utenlandsk utdanning, spesielt om det dreier seg om hele grader. Dette bekreftes i DIKU/NOKUT-rapporten *Utbytte fra utveksling og andre utenlandsopphold*. Dette er problemstillinger som også er adressert av akademikerforeninger i andre nordiske land, og som det er viktig å jobbe med framover.

Med vennlig hilsen

Akademikerne

Olav Ulleren
Generalsekretær